1936. TFKUPOISS MANIVALD KUIK

PURJELAEVAGA TORMISEL LÄÄNEMEREL - AASTA 1936

"LEELO" oli siis juba küllalt vana laev, seda näitas tema küürus kere. Laev läheb meres merevee survel keskelt küüru, seda seetõttu, et puitkerega laeva plangutus annab end "vormida". Teiseks hakkavad vanad, puukerega laevad lekkima, eriti suur on see lekkimine lastis olles laeval. Miks nii? Aga sellepärast, et veepinnast kõrgemal olevad naadivahed kuivavad harvaks.

"Leelo" sai omale laadungiks kivisöe Tallinna Uues sadamas ja selle pidime viima Virtsu, Sergo aurikule "Rudolf". See oli 1936. a. navigatsiooni esimene reis.

Laeva meeskonnas olid: kapten Aleksander Liiv, vanem mees (pootsman) Arnold Liiv, tekimeesteks Julius Nurst ja mina, Manivald Kuik. Olles väljunud sadama muulide vahelt, selgus, et saame merel tuult ja tormi Westi poolt. Kuni Paljassaare otsani andis Westi poolt puhuv tuul meil häästi joosta ja kurssi pidada. Sealt aga oli tuul meile otse vasta, sest tuli võtta Westi.

Nii algas meil loovimine-kreitsimine. Esimese halsi seilasime Naissaare suunas ja sealt teise halsiga tagasi Kopli lahe suunas. Öine mahe maapealne briis hakkas lahkuma ja meres hõljusid vahused lainete harjad - "noored jänesed". Laev oli raskes lastis ja lainetus meid veel ei häirinud. Olime täies purjes ees ja "Leelo" kiindis Lääanemerd võimsalt. Kopli lahe suudmel tegi laev poudi taas paremale halsile. Et lainetus oli veel väike, oli poudi kasutegur normaalne, sest raskes lastis oleval laeval oli vallamine peaaegu välistatud. Purjelaeva poudi kasutegur oleneb mitmest tegurist. Kõige tähtsam on laevameeskonna hea koostöö poudi ajal, et laev jookseks poudi ajal edasi tuulepeale, mitte ei vallaks

Poudi ajal ronib noorem madrus või tekipoiss vöörmasti (sonermasti) ja halsib vöör topseili üle vahetaagi siis, kui kõlab kapteni käsklus "POUDSEP", samal ajal pakib vööris voka purje üks mees ja üks tõmbab ahtri purje sooti sisse ja laev võtab uue kursi sujuvalt. Kui aga koostöö ei laabu hästi sujuvalt, vallab laev vööri alla ja poundi kasutegur väheneb, võib koguni nullida.

Enne Paldiski (Pakri) majaka traaversile jõudmist olime mitu korda poutinud ja aega oli kulunud palju. Et laev raskes laadungis palju vett sisse lasi, siis pidi kaks meest pidevalt pumpa lentsima, et pump oleks lents (kuiv). Vanadel purjelaevadel olid väga raske konstruktsiooniga klapp-pumbad, mille kasutegur oli väike.

"Leelol" oli see 1936. aasta navigatsiooni avaeis ja ettearvamatute raskustega seotud. Tuul puhus mitu ööd-päeva järjest otse vastu ja laev lekkis pööraselt. Tühjalt ületalve seismisel kuivasid plankude naatide vahed harvaks, vaatamata sellele, et vöõpasime laevakere üle kuuma kivitõrvaga.

Meeskond ei saanud sõba silmale kolm ööd-päeva järjest ja lõpuks pidime ikkagi tormile alla vanduma. Osmussaare lähistel otsustas kapten tormile alla anda ja minna tagasi tormivarju Paldiski lahte. Küllap ta ka ise oli väsinud, sest olla ikka kolm päeva ja ööd magamata ja söömata ning heidelda laevaga tormisel merel ei ole naljategu. Sooja toitu ei saanud me seetõttu, et laev lenqerdas ja hüples lainteharjadel ja seega oli välistatud kambüüsis igasugu vaaritamine.

Kuna tugev tuul surus laeva kõvasti kreeni, siis vähendasime purjepinda rehvimisega. Taaklus (purjed, vallid ja soodid) olid "Leelol" väga vanad ja halvas seisus, siis oli karta iga uue tuuleiili puhul, et purjed või vallid annavad järele – purunevad. Meie önneks seda ei juhtunud.

Sonertopseili lasksin alla ja sidusin selle sonermasti toppi kinni, sest see vana seil sai tormis palju räsida. Et purjepinda oli vähe, oli laeva edasiliikumine tublisti vähenenud.

Kolmanda päeva õhtu eel seilasime viirat sooti Väikese Pakri saare taha Paldiski lahte tormi varju. Torm möllas edasi. Kui Paldiski lahte suundusime, selgus, et laht oli laevu täis, kõik tormivarjus. Olles ankrupeal, korrastasime laeva, panime ankrumärgi üles ja asusin meestele kambüüsis toitu vaaritama. Kõhud täis, heitsid mehed koisse puhkama, mind aga määras kapten tekivahti, et kui ilm halveneb ja olukord muutub, siis äratada meeskond üles. Kesköö paiku märkasingi, et laev rapsib ankru peal. Selgus, et tuul oli kantinud NW poole ja laine rullus väljast lahte. Torm oli veidi vaibunud, kuid möllas edasi. Äratasin mehed üles, lasksime ankrutel ketti järele ja rapsimise leevendamiseks panime talid peale. Lõpuks viisime paadiga ka varpankru merre.

Kui torm oli veidi vaibunud, tegin meestele hommikusöögi. Päevapoole seilasid Arnold ja Juljus paadiga Paldiski linna, et tuua lisaks joogivett ja produkte.

Kui kõik oli jälle ornukis, heiskasime purjed ja alustasime taas Virtsu poole seilamist. Meie önneks andis tuul napilt kurssi pidada ja oli sõbralik. Nüüd kulges teekond normaalselt, aga see Westi tuul tahtis taas Voosi kurgus meid heidutada ja meil tuli taas kitsas faarvaateris mõned poudid teha. See läks ladusalt ja peagi jätsime Rukkirahu ahtri taha ja olime Väinameres vabas vees. No Väinameres olime nagu vanajumala seljataga!

Toonane Virtsu sadam oli väike ja vaikne, ainult Sergo kompanii liiniaurik "Rudolf" peesitas kai ääres

Lossisime "Leelo" Virtsu sadama kai ääres tühjaks ja väljusime sealt Saaremaale Küdema lahte uue laadungi järele. Pean mainima, et küll see kivisöe laadung oli mulle, 15-aastasele noorukile raske. Kivisöe korvitäis kaalus 60-75 kilo ja seda pidi üksi lohistama laevaruumis luugi alla ja sealt tekil oleva käsivintsiga välja tõstma kaile. Oi, see oli raske töö! Parata polnud midagi, nii oli tookord seatud, et rannasõidulaevade meeskonnad pidid osalema oma laeva laadimisel ja lossimisel.

MANIVALD KUIK

KÜSK Kodanikuühiskonna Sihtkapital

Kasutatud allikad: Hiiumaa Muuseum, Saaremaa Muuseum, Rannarootsi Muuseum, Bruno Pao, Manivald Kuik, Herman Sepp, Meeliks Julge, erakogud.
Koostajad: Alar Schönberg, Jorma Friberg, Ain Tähiste, Mart Mõniste.
Kujundus: Ain Tähiste, Mart Mõniste © 2009.